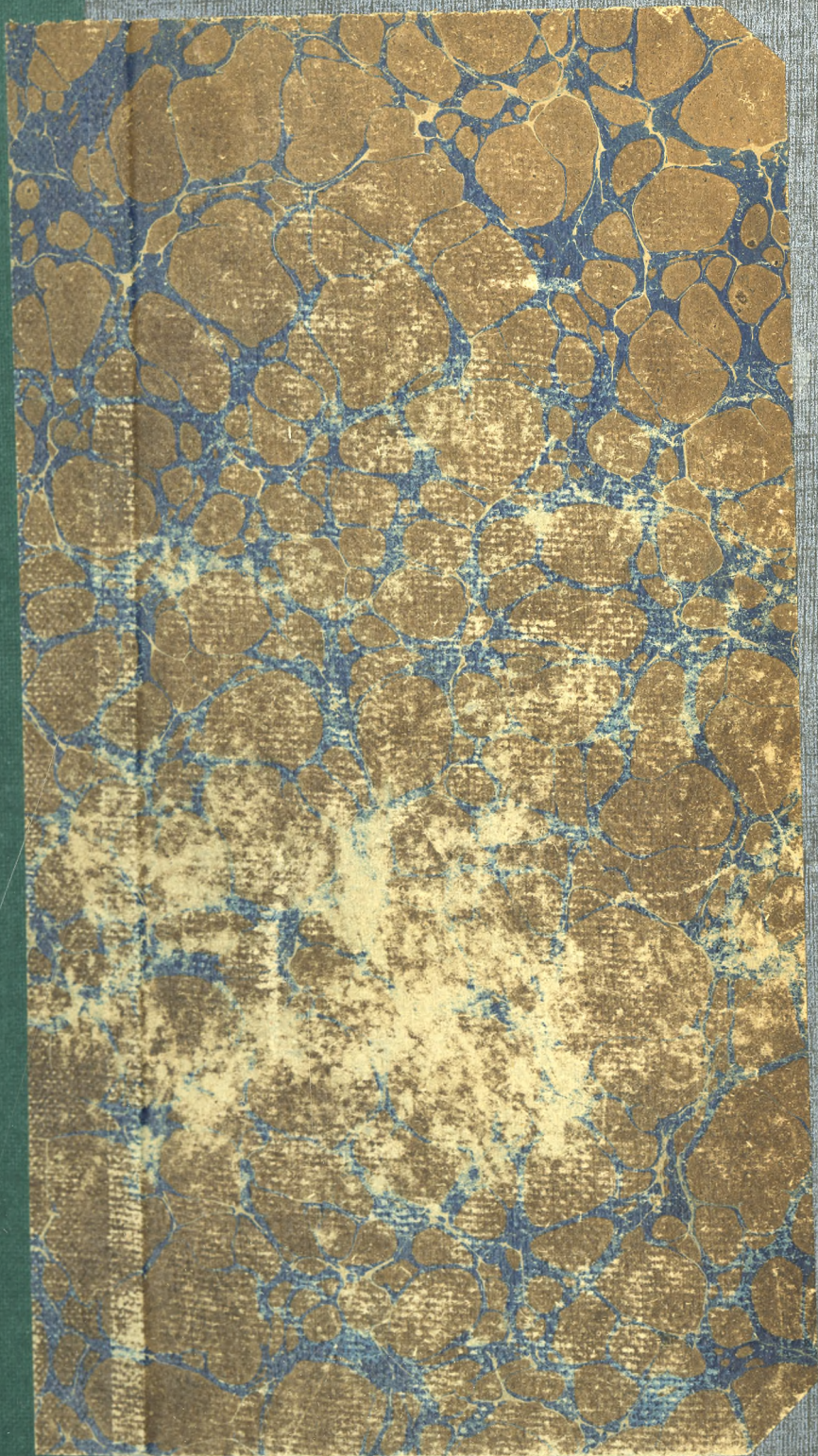

Politikai
röpiratok.

163.

MAGYAR JOGÁSZEGYLETI ÉRTEKEZÉSEK.

VI

163

1470

A MAGYAR
ÖRÖKÖSÖDÉSI JOG TERVEZETÉNEK
VEZÉRESZMÉJE

ÉS A TÖRVÉNYES ÖRÖKÖSÖDÉST TÁRGYAZÓ INTÉZKEDÉSEI.

IRTA

TELESZKY ISTVÁN.

FELOLVASTATOTT A MAGYAR JOGÁSZEGYLET 1882. FEBR. 4-IKI ÜLÉSÉBEN.

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

1882.

A MAGYAR
ÖRÖKÖSÖDÉSI JOG TERVEZETÉNEK
VEZÉRESZMÉJE

ES A TÖRVÉNYES ÖRÖKÖSÖDÉST TÁRGYAZÓ INTÉZKEDÉSEI.

IRTA

TELESZKY ISTVÁN.

FELOLVASTATOTT A MAGYAR JOGÁSZEGYLET 1882. FEBR. 4-IKI ÜLÉSÉBEN.

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

1882.

DE BALLAGI GÉZA.

A MAGYAR
ÖRÖKSÖDÉSI JOG TERVEZETÉNEK
VEZÉRESZMÉJE

ÉS A TÖRVÉNYES ÖRÖKSÖDÉST TÁRGYAZÓ INTÉZKEDÉSEI

1848-ki törvényeink reformvíványai igazságügyi rendszerünk gyökeres átalakítását tették szükségessé; az abszolút uralom azonban e helyett hatalomszóval behozott idegen törvényeket léptetett hatályba.

Midőn 1861-ben az abszolút hatalom uralma megtört, hazai jogszabályaink, az országbirói értekezlet tanácskozmánya által megállapított pótlásokkal és változtatásokkal, visszaállítottak, melyek azután a provisorium éveiben is hatályban tartottak.

A monarchia két államának közjogi viszonyát biztos alapon rendező 1867-iki törvények által belügyeinkben független, alkotmányos önrendelkezési jogunkat visszanyertük; azon helyzetbe jutottunk, hogy igazságügyi rendszerünk gyökeres átalakításának fontos és nehéz munkájához hozzá láthatunk.

Azóta több mint egy évtized telt el, és ha ennek daczára a nagyfontosságú mű csak részben lőn megalkotva, ennek mentségeül szolgálhat azon körülmény, hogy az igazságügyi szabályok tág mezején úgy szőlván csak romokat, elavult falakat találtunk, hogy minden vonalon alapjában újból kelle építenünk, a mely építkezéshez a jelzett romok becses anyagot csak részben szolgáltatottak.

Ha ennek daczára azt látjuk, hogy birói szervezetünk maradandó, biztos alapra lőn fektetve, hogy a kor igényeinek megfelelő hiteltörvényeket alkottunk, hogy meg van alkotva a magyar büntető törvénykönyv, mely az elfogulatlan ítélőknek elismerését bent és kint méltán érdemelte ki magának, hogy a polgári perjog terén novelláris intézke-

dések és a végrehajtási eljárásnak gyökeres szabályozása által igyekeztünk segíteni a felismert bajokon addig is, míg a szóbeliség és közvetlenség alapelveire fektetett eljárási törvény kellő gonddal elkészíthető, törvényerőre emelhető és életbe léptethető lesz; ha ma már azon szerencsés helyzetben vagyunk, hogy a bűnvádi eljárás tervezete készen van: akkor, számításba véve a parlamenti törvényalkotás nehézségeit, és azt, hogy parlamentünk tevékenységét más irányban is fontos ügyek veszik igénybe, — nincs okunk kétségbe esni; sőt ha vállvetett munkássággal igyekszünk az ügyet előmozdítani, remélhetjük, hogy nem sok év után be lesz fejezve a mű, meg lesznek alkotva azon meg hiányzó törvénykönyvek, a melyek szükségesek ahhoz, hogy hazánk a modern jogállamok között öt megillető helyet méltán betölthesse.

A szóbeliség és közvetlenség alapelveire fektetett polgári perrendtartás és a polgári törvénykönyv, melyeknek megalkotása a jövő feladataihoz tartozik, az igazságügyi reformműveknek kiválóan fontos részét képezik, melyeknek sikeres megoldását könnyű feladatnak bizonyára senki sem fogja tekinteni.

És ha bátorságot veszek magamnak a készülöben levő magyar polgári törvénykönyv tervezetének egyik részét, — az öröklési jogot tárgyazót, — a tisztelt egylet figyelmébe ajánlani, ha e rész vezéreszméjét kifejteni s annak legfontosabb részét, — a törvényes örökösödést tárgyazót, — a rendelkezések indokolásának kiemelésével megismertetni bátorodom: teszem ezt csupán azon indokból, mert ez által e tisztelt egylet tagjainak nagybecsű figyelmét felhívni akarom arra, hogy szakszerű bírálat által törekedjenek a tervezet hibáinak és hiányainak megjavításához hozzá járulni, megfelelően azon szép hivatásnak, mely nálunk — fájdalom — nem eléggé töltetik be.

Nálunk a törvény-előkészítésnek rögs és háládatlan pályáján gyakrabban találkozunk kiméletlen és alaptalan támadásokkal, mint jóindulat vezérelte tárgyilagos és alapos bírálattal. E hiány pótlását, a törvényelőkészítés nehéz munkájának szakavatott bírálattal való támogatását, én az erre

kiválóan képesített jeles tagokkal rendelkező ezen tisztelt egy-
let legnemesebb feladatának tekintem.

Midőn az általános magyar magánjogi törvénykönyv terve-
zetéből az öröklési jog vezéreszméjét ismertetni kívánom: nem
mellőzhetem, hogy az öröklési jog alapelveit általában előter-
jesztésem keretébe lehető rövidséggel bevonjam.

Az örökösödési jognak jogbölcséleti szempontból való
megvitatása a bölcséleti jog terén mozgó elméleti jogtudósok-
nak sok fejtőrest okozott ugyan, de a tételes jog terén maga
az örökösödési jog vita tárgyát nem képezte. Mindenkör és
mindenütt elismertetett, hogy a jogbiztonságnak elengedhetlen
követelménye, miszerint a halál által a társadalomból kira-
gadott jogalany jogainak és kötelezettségeinek örökösödési
átszállása tüzetesen szabályoztassék. Az örökösödési jognak
a tételes jog szempontjából való jogosultsága kétségre vonva
nem lön.

Azon közelebbi kérdés eldöntésénél azonban, hogy az
elhunyt után kit illessen az örökösödési jog, kire szálljon át
vagyon, vagyoni jogi viszonyait tárgyazó jogai és kötelezett-
ségei? ily egyértelmű nézetet hiába keresünk; ellenkezőleg, a
jogtörténelem lapjai azt tanúsítják, hogy e részben két ellen-
tétes tábor áll szemben egymással.

Az egyik tábor azon vezérelvből indul ki, hogy az egyént
mint illet, vagyona felett a minden korlátot nélkülöző teljes
rendelkezési jog akként illeti meg, hogy vagyonának sorsát
halál esetére tett rendelkezése által meghatározhatja, halála
után tehát vagyonában az örökösödési jog azt illeti, a kit ő elő-
zetesen örököseül rendelt. E rendszer az örökhagyót csupán
mint egyént veszi figyelembe, teljesen eltekint az örökhagyónak
a családhoz való viszonyától, és az egyéni tulajdonból folyó
rendelkezési jogosultságot a rendelkező tulajdonos halála után
is teljesen csonkítatlanul tartja fen. Az egyéni jogosultság
alapjára fektetett ezen rendszer első vonalban a végrendeleti
örökösödést ismeri el, és ha azon esetre, ha az örökhagyó
vagyonáról érvényesen nem rendelkezett, a végrendelet nélküli
(ab intestato) örökösödés rendét megállapítja is, ez puszta

4

mint dispositiv jellegű törvény jó figyelembe, mely subsidiarie csak akkor és annyiban nyer alkalmazást, ha és a mennyiben az örökhagyó másként nem rendelkezett.

Szemben áll a másik tábor, mely teljesen ellentétes alaptól kiindulva azt vitatja, hogy az egyén rendelkezési jogosultságának hatálya vele együtt a sirba száll, hogy halála esetére előre tett intézkedései halála után figyelembe nem vétethetnek, hanem halála után az örökösödési jog azt, vagy azokat illeti, a kiket hozzá a legszorosabb családi kötelek fűzött. E rendszer az egyéni jogosultságnak teljes mellőzésével, az örökösödési jog meghatározásánál az örökhagyót csupán mint családtagot veszi figyelembe, s az örökhagyó rendelkezését egyszerűen hatálytalannak nyilvánítva, azt tekinti örökösnek, a ki az örökhagyóhoz mint családtag legközelebb állott. A családi viszony alapjára fektetett ezen rendszerben a végrendeleti öröklés ismeretlen; az örökösödési jog a feltétlenül kötelező törvényes örökösödési rendben van változhatlanul meghatározva.

Ha futó pillantást vetünk a jogtörténelem lapjaira, azt találjuk, hogy az egyéni jogosultság alapján nyugvó előbbi rendszert a római jogban, az utóbbit, — a családi jogviszony alapjára fektetett örökösödési rendet — pedig a germán jogban találjuk megtestesítve.

«Uti legassit suae rei, ita jus esto.»

«Si intestato moritur cui suus heres nec escit, agnatus proximus familiam habeto.»

Ezen szavakban tartotta fent Ulpian a római XII. táblás törvény azok töredékét, mely az egyéni jogosultság alapján nyugvó feltétlen végrendekezési jogosultságot megállapító s a végrendelet nélküli örökösödésnek csupán kisegítő hatályt tulajdonító régi római örökösödési rendnek alapját képezi.

A germán népeknél ellenkezőt látunk. Előttük a végrendekezés ismeretlen volt, és a családi örökösödés rendét eltérést nem ismerő jogszabály állapította meg.

Már Tacitus írja de moribus Germanorum ezimű munkájában:

«Heredes tamen successoresve sui cuique liberi et nullum testamentum. Si liberi non sunt, proximus gradus in successione fratres, patru, avunculi.» Vagy mint Grunvilla a germán

alapon nyugvó régi angol örökösödési rendről jellemzően mondja: «Solus Deus heredem facere potest, non homo».

De a jogtörténelem tanulságos lapjai bizonyosságot tesznek arról is, hogy sem a római jognak a teljes rendelkezési jogosultságra alapított örökösödési rendszere, sem a rendelkezési jogot teljesen kizáró germán családi örökösödési rend a maga eredeti tisztaságában magát fentartani képes nem volt; hanem a két véglet között a középben feltalálható azon helyes rendszerhez, mely az egyéni rendelkezési jogosultságot a családi igénynyel kiegyeztetni törekszik, idő multával mindkettő jelentékenyen közeledett.

A római jogban, habár itt a végrendekezés ügy tekintetett, mint a magánjog-rendszernek tündöklő fénypontja, az egyéni jogosultságnak, a polgári önállóságnak legpregnansabb nyilvánulása, az egyéni akaratnak halál feletti győzelme, s habár a római polgárnak főbüszkeségét képezte, hogy a vagyona feletti korlátlan rendelkezés által akaratának halála után hosszú időtartamra érvényt szerezhetett: a korlátlan végrendekezési jogosultság a családi jogos igénynyel szemben kizárólagos uralmat fentartani képes nem volt.

A családi jogos igény méltatásának első, habár igen kezdetleges jelensége azon jogszabály, mely szerint az örökhagyó pater familias az atyai hatalom alatt álló leszármazóját — a suus herest — végrendeletében nem mellőzhette, hanem azt vagy örökösnek nevezni, vagy formasierűen kitagadni — exheredare — volt kénytelen. E jogszabály formalismusa annyira ment, hogy ha az örökhagyó végrendeletében örököst nevezett és suus heres-ét alakyszerűen ki nem tagadva, őt hagyományban részesítette is, — végrendelete nem volt érvényes: míg ellenkezően, ha a formasierű exhereditatio megtörtént, érvényes volt a végrendelet, habár az atyai hatalom alatt álló leszármazónak az örökhagyó nem hagyott semmit sem. A praetori jog e jogszabályt tovább terjesztette a bonorum possessio contra tabulas intézményével, a mely által az atyai hatalom alatt nem álló gyermekeknek is megadatott a jog az örökséget követelni, ha ők a végrendeletben alakyszerűen kitagadva nem lettek.

Hatályosabb védelmet talált a végrendelező önkénye

ellenében a családi jogos igény a centumviralis bíróságok birói gyakorlatában. Bármily nagy súly fektettetett ugyan a végrendekezési jogosultságra, a józan birói gyakorlat nem hunyhatott szemet az előtt, midőn látta, hogy e jog gyakorlata a család erkölcsi kötelmek lábbal tiprásának alapjául szolgál. A centumvirek bölcs ítélete «*colore non sanæ mentis*» alapján érvénytelennek mondotta azon végrendeletet, mely által az örökhagyó a hozzá legszorosabb családi kötelékekkel fűzött rokonokat az örökségből kirekesztette «*non quasi vere furiosus vel demens testatus sit, sed recte quidem fecit, sed non ex officio pietatis.*» A centumviralis bíróságoknak e tárgybeli ítéletei, az æquitasnak a strictum jus feletti vívmánya, alapját képezte a querela inofficiosi testamenti-nek, a mely szerint a leszármazók, a szülők és ha persona turpis neveztetett örökösnek, a testvérek is a végrendeletet megtámadhatták, ha a quarta Falcidia mintájára legalább egy negyedrészt nem kapták annak, a mi őket a törvényes örökösödés rendén illetendte vala. A querela következménye eleinte minden esetben a végrendelet teljes érvénytelenítése volt; később azonban akkor, ha a köteles részre jogosított a hagyatékból valamivel részesítve lőn, többé nem a végrendelet érvénytelenítését, hanem actio suppletoriával csupán köteles része kiegészítését követelhetette.

Justiniánnak 18. és 115. novellája tovább fejlesztette és szabatosabban meghatározta a szükségörökösök jogait, midőn egy felől a köteles részt a törvényes örökösödési rész egy harmadára, és ha négynél több köteles részre jogosított van, a köteles rész felére emelte; másfelől pedig a kitagadási okokat tüzetesen meghatározva megállapította, hogy a köteles részre jogosított szükségörökös csak ezen okokból tagadható ki, és ha ezen okok egyike sem forog fen, s még sem neveztetett örökösül, — a végrendelet érvénytelenítését követelheti, de úgy, hogy a végrendeletnek csupán az örökösnevezést tárgyazó része válik hatálytalanná, egyébként pedig érvényben marad; ha pedig a szükségörökösnek köteles része is sértve van, annak kiegészítését követelheti.

A közeli családtagoknak örökösödési igénye az örökhagyónak végrendekezési szabadságával, mint az örökösödési jog

fő kiindulási pontjával ekként megfelelő összhangba hozatván, habár a római jog ezen rendelkezéseit a germán jog ellentétes iránya hosszú ideig háttérbe szorította: idő multával a római jog tudományos művelése, majd annak receptiója e rendszernek ismét érvényt szerzett s a receptio által a nagy német birodalom közönséges jogává vált ezen jogrendszernek az örökösödési jogra, s különösen a köteles részre, mint a végrendelezési jogosultság korlátozására vonatkozó intézkedései, főbb vonásokban az újabb német codexekbe, a porosz Landrechtbe, az osztrák és a szász polgári törvénykönyvbe átmentek.

A római joggal ellentétes kiindulási ponttal bíró germán jognak örökösödési rendszere, az örökgyó rendelkezési jogosultságot teljesen kizáró családi örökösödés, szintén nem tartotta fen magát eredetiségében. A középkori népvándorlás folytán Európa legnagyobb részébe átszivárgott germán jognak s az ezzel kapcsolatos hűbéri örökösödési jognak családi szigora magát mereven fentartani képes nem volt, hanem a tisztult jognézeteknek szükségképeni eredményeül az egyéni rendelkezési jognak fokról-fokra tért engedni volt kénytelen. A végrendelezési jogosultság nyomaira már a leges barbarorumokban akadunk; így a lex Wisigothorum az örökgyónak, ha gyermeke van is, megengedi, hogy vagyonának egy harmad részéről rendelkezék. Későbbi időben leginkább a lelki üdvösségért tett végrendeleti adományozások, az úgynevezett «Seelgerathé» s a végrendekezésnek e czélból az egyházi férfiak és a canonjog által való előnyözése egyengette a végrendekezés útját, úgy hogy az időről időre nagyobb tért nyert, s a különböző jogforrásokban ingó vagy szerzeményi vagyonokra, majd a törvényes örökösök rokonsági közelségének vagy távolságának figyelembe vételével, a hagyaték kisebb vagy nagyobb hányadára engedtetett meg. — Ezen alapon nyugszik az újabb codexek közül a Code Napoleon, mely leszármazó és felmenő törvényes örökösök létezése esetére megállapítja a vagyon azon hányadát, a melyről rendelkezni lehet, és e hányadot, a portion disponible-t, ha egy gyermek van, a hagyaték felében, ha két gyermek van, a vagyon egy harmadában, ha három vagy több gyermek van, a vagyon egy negyedében, — ha úgy az atyai mint az anyai oldalon felmenő rokon van, a hagyaték felében,

végre ha csak egyik oldalon van felmenő rokon, a hagyaték három negyedében állapítja meg; ha pedig leszármazó és felmenő törvényes örökösök nincsenek, korlátlan végrendelkezési jogot enged. Még közelebb állanak az eredeti germán jogi fel fogáshoz némely schweizi törvénykönyvek, melyek közül például a zürichi, ha leszármazók vannak, ezek javára a vagyon egy ötöd része erejéig, idegenek javára a vagyon $\frac{1}{10}$ része eréig, ha szülők a legközelebbi örökösök, a vagyon $\frac{1}{4}$ -de erejéig, ha testvérek örökösödnek, $\frac{1}{3}$ -ad erejéig, ha testvérek leszármazói örökösödnek, a hagyaték fele erejéig, ha nagyszülők örökösödnek, a hagyaték $\frac{3}{4}$ -e erejéig, végre ha nagyszülők leszármazói örökösödnek, a hagyaték $\frac{4}{5}$ -e erejéig enged végrendelkezési szabadságot. A vallisi code civil pedig, mely különben a Code Napoleon alapján készült, és 1855. január 1-jén lépett hatályba, ha leszármazók vannak, ezek számára való tekintet nélkül a hagyaték egy harmadát, ha úgy az atyái, mint az anyai ágon felmenő vagy negyed izigleni oldalági rokonok vannak, a hagyaték felében, végre ha felmenő vagy negyed izigleni oldalági rokonok csak az egyik oldalon vannak, a hagyaték három negyedében állapítja meg azon hányadot, a melyről rendelkezni lehet.

A kifejtettek eredménye abban összponstosul, hogy a római jog végrendelkezési szabadsága engedni volt kénytelen a család jogos igényének, épen úgy mint a germánjogi exclusiv család örökösödési rend a rendelkezési jogosultság igazságos méltatásának ellentállani nem volt képes. És bár az örökösödési jog szabályozásánál azon kérdés, ha vajon a közeli családtagokat köteles rész által korlátozott végrendeleti örökösödés, avagy pedig közel rokonok létezése esetében a hagyaték egy részére korlátozott rendelkezés által megszorított családi törvényes örökösödés képezze-e a fő kiindulási pontot, — lényeges kérdésekben, például az öröklési képtelenségnek, illetve a kitagadásnak szabályozásánál, a növedékjogra vonatkozó intézkedéseknél stb. életbe vágó fontos szerepet játszik: mindazáltal a két ellentétes irányú rendszer között az egyensúly annyiban helyre állítottnak tekinthető, hogy akár a köteles rész által szabályozott végrendeleti örökösödés, akár a részleges rendelkezési jogosultság által megszorított családi örökösödés fogadtassék el

fő kiindulási pontul, az örökösödési jognak két pregnans alkateleme, a rendelkezési jogosultság és a családi jogos igény kellő méltatásban részesül.

Nem hagyható itt felemlítés nélkül azon sajtószertű tüncmény, hogy míg egyfelől a római eredetű népeknél, a francziáknál, az olaszoknál, a románoknál és némely schweizi francia cantonban, Vallisban, Newchatelbel stb. a germán eredetű francia «coutumes»-ek intézkedéseire simuló Code Napoleon s az ezek alapján készült s 1866. január 1-jén hatályba lépett Codice civile del regno d'Italia, úgy az 1866. december 1-jén hatályba lépett román codex, nem különben Schweiznak némely cationaiban érvényben levő törvénykönyvek a germán jog eredeti felfogásához közelebb álló örökösödési rendszert emeltek érvényre és tartanak fen: addig a német codificatio, az ausztriai polgári törvénykönyv, a porosz Landrecht, a szász polgári törvénykönyv a végrendekezési jogosultság alapján fejlődött justiniani törvényeknek álláspontját, a köteles rész által korlátozott végrendeleti örökösödést, fogadták el fő kiindulási pontul.

A mi már most az alkotandó magyar magánjogi törvénykönyv örökösödési rendszerének vezéralapját illeti: az nem lehet más, mint az általános jogtörténelmi fejlődés összerményének érvényre emelése; az tudni illik, hogy az örökösödési jognak két egyenlő fontosságú tényezője, az egyéni rendelkezési jogosultság és a családi jogos igény kellő méltatásban részesíttessenek, és hogy a két ellentétes irány között az egyensúly az igazság és a szélszerűség követelményeinek megfelelően helyre állíttassék.

Az, hogy az örökösödési jog terén a családi jogosultság kizárólagos uralmát életbe léptetni nem lehet, hanem az egyéni végrendekezési jogosultságnak is megfelelő tér hagyandó fen, kétséget sem szenvedhet, de viszont az is alig vonható kétségbe, hogy az egyén rendelkezési jogosultságának sem lehet oly korlátlan hatalmat adni, mely a legszorosabb családi kapcsolatból folyó igények lábball típrásával és a család-erkölcsi kötelemek kigunyolásával is magának feltétlen érvényt szerezhessen.

Avagy igazságos lenne-e az, hogy azon vagyonos szülő,

a ki gyermekeit és unokáit életében tartani és neveltetni köteles, a törvényengedte korlátlan végrendelkezési jogosultságnak egy szeszélyes pilanatban való felhasználásával összes vagyonát elvonhassa azoktól, akiknek ő adott életet, s hogy idegen behizelgők kedvéért földönfutókká tehesse azokat, a kik az ő családi énjének sarjadékait képezik?

Összeegyeztethető-e a jogérzettel, hogy a gyermek, a ki lételet, neveltetését, és azon szakképzettséget, melynek alapján vagyonát szerezte, jó részben szülői önfeláldozó gondosságának köszönheti, a vagyonában való örökösödésből teljesen kizárhassa, a társadalom kegyadományára utalhassa azon szülőt, ki keserves keresményének utolsó fillérét is gyermekének, mint a jövőben vélt támaszának, neveltetésére fordította?

Igazolható-e az, hogy a teljes odaadáson alapuló házassági erkölcsi kapocs kíméletlen szétrombolásával az egyik házastárs összes vagyonáról könnyelműen rendelkezve, az őt túlélő házastársát inségnek és nyomornak tehesse ki?

Ezen erkölcsi momentumok mellett hangosan szól a népeknek a jogtörténelem adataiban nyilvánuló s fentebb méltott általános jogérzete és a continentalis codificatio eredménye, melynek ellenében a feltétlen végrendelkezési jogosultság hívei Anglia törvényhozására szoktak hivatkozni. De e hivatkozás döntőnek nem tekinthető; mert eltekintve attól, hogy Angliának speciális örökösödési joga az ottani speciális birtokviszonyokkal áll elválaszthatatlan kapcsolatban, ott az ingatlanok legnagyobb részére nézve kötött, hitbizományszerű öröklési rend áll fen, mely a korlátlan végrendelkezési jogosultságot nagyon kímért korlátok közé szorítja; s mert e jogrendszerben a korlátlan végrendelkezési jogosultság épen azon aristokratikus felfogásnak köszöni lételet, hogy ez által a hitbizományszerű kötött örökösödést megállapító rendelkezések létesítésének akadályai elháríttassanak. És ha Angliában az ottani viszonyok közepette fejlődött végrendelkezési jogosultság nem mutatkozott veszélyesnek, ebből még nem következik, hogy oly államokban, a melyeknek korábbi törvényei a korlátlan végrendelkezési jogosultságot nem ismerték, hanem az örökösödés terén a családi jogok kellő megvédéséről gondoskodtak, e védbástyák teljes lerombolása s a korlátlan vég-

rendelkezési jogosultság új intézményének életbeléptetése veszélyes következményekkel járni nem fogna. Ezért látjuk, hogy azon államokban, a melyeknek törvényei a családi jogos érdek megóvása szempontjából a végrendekezési jogosultságot egy vagy más alakban korlátozták és korlátozzák, a feltétlen végrendekezési jogosultság hívei által nagy erővel pártolt s időről időre föllevenített azon újítási kísérletei, a melyekkel a korlátlan végrendekezési jogosultságot kívánják érvényre emelni, hajótörést szenvedtek és szenvednek.

Ha a fentebbiekhez hozzávesszük, hogy az 1848-ig fentállott hazai törvényeink az ősi vagyonra, mely az akkori viszonyok közepette a vagyon zömét képezte, csupán a törvényes családi örökösödést ismerték el, s ez által a családi jogos érdekét túlbőségesen megóva, a végrendekezési jogosultságot csak az ősi vagyonokhoz képest akkor rendszerint jelentéktelen szerzeményi vagyonokra nézve adták meg; — ha figyelembe vesszük, hogy midőn az országbirói értekezlet az alválasztmány ellenkező vélekedésének elvetésével a végrendekezési jogosultságra nézve elejtette az öröklött és a szerzett vagyon közötti különbség fentartását, és az 1848. XV. törvényczikkben kimondott elv ervényesítéséül a vagyonok minőségére való tekintet nélkül megadta az örökhagyónak a végrendekezési jogosultságot, e jogot ismét a vagyonok minőségére vonatkozó különbség nélkül, a leszármazók és a felmenőknek a végrendelet ellenére is járó törvényes osztályrészt behozatalával és az özvegyi jog fentartásával korlátozta; ha mindezekhez hozzávesszük, hogy a végrendeleti jogosultságnak a legközelebbi családtagok érdekében való ezen korlátozása azóta is üdvösnek bizonyult, mint jogérzetünkkel összeegyező, megtámadásnak tárgyát nem képezte, sőt a magyar jogászgyűlés annak fentartása mellett ismételve nyilatkozott: akkor nem szenvedhet kétséget, hogy a magyar magánjogi törvénykönyv tervezetének örökösödési része nem helyezkedhetik a végrendekezési korlátlan jogosultságban nyilvánuló egyéni örökösödési rendszer exclusiv álláspontjára, hanem a mellett a család legközelebb álló tagjainak jogos érdekét is kellően figyelembe venni és megvédeni van hivatva.

A mi már most azon közelebbi kérdést illeti, hogy a végrendekezési jogosultság és a családi igény egyeztetésénél melyik rendszer fogadtassék el? az-e, a mely a végrendekezési jogosultság általános szabályából kiindulva, azt csupán a legközelebbi rokonokat illető köteles részhez való igény által korlátozza; avagy pedig az, a mely közeli rokonok létezése esetében a végrendekezési jogosultságot csak a hagyaték bizonyos hányadára — portion disponible — ismeri el? — e részben hazai jogunk codificatiója szempontjából az előbbi rendszer lön a tervezetben elfogadva.

E rendszer kétségtelenül a családi igény rovására a végrendekezési jogosultságot részesíti előnyben; de épen ezért már elvontan tekintve is elsőséget érdemel, a mennyiben a végrendekezési jogosultságot tekintve általános szabálynak, ennek csak akkor és annyiban szab korlátot, ha és a mennyiben szoros családi kapcsolatban álló családtagok mellőzhetetlen jogos igénye követeli. A mai jognézetek, a családi kötelek alul felszabadult egyéni tulajdon eszméje méltán követelik, hogy a rendelkezési jogosultság lehetőleg kiterjesztve emeltessék érvényre, s csak annyiban szabassék annak korlát, a mennyiben a figyelmen kívül nem hagyható családi érdekek csakugyan megkövetelik.

Es ha régibb hazai jogunk intézkedéseinek szellemét kutatjuk, ha látjuk, hogy régibb hazai jogunk a végrendekezési jogosultságot csak azon ősi vagyonok tekintetében vonta meg, a mely vagyonok tekintetében az örökhagyónak élők közötti rendelkezési jogosultsága is a legszűkebb korlátok közé sorozva volt, míg a szerzeményi vagyonokra nézve, mint a *Tripartitum* I. rész 5. czimének 1. §-a mondja: «illa laudabilis et vetustissima ab olimque approbata consuetudo nostra» állott fen, hogy a szerző «liberam (prout voluerit) disponendi semper habeat potestatis facultatem»; — ha figyelembe vesszük, hogy az ősi vagyon birtokosa, ha az ősiség alapján igényt tartható osztályos rokon nem volt, ősi vagyonáról is teljesen szabadon rendelkezhetett, az osztályos rokonok körén kívül eső családtagokra való minden tekintet nélkül, mert az 1715. törvényczikk 26. cím 3. §-a világosan és korlátlanul megadta a jogot, hogy «ultimus deficiens libere disponet et testamentum con-

det»; -- ha látjuk, hogy az első szerzőt oly korlátlan rendelkezési jog illette, miszerint a szerzeményi vagyonban a törvénytől, sőt a kir. fiscus igényének jogsérelme nélkül az adománylevél záradékától is eltérő örökösödési rendet korlátlanul állapíthatott meg; ha figyelemre méltatjuk, hogy ennél fogva az ősi vagyon tekintetében a végrendelezési jogosultság teljes elvonása inkább az ősiségi jogviszony kifolyásának, mint a tisztán családi örökösödési igény méltatásának tekintett: akkor az ősiségi jogviszony «teljes és tökéletes» megszüntetése után jogtörténelmi fejlődésünknek is inkább felel meg azon rendszer, a mely a szabad végrendelezési jogot csak annyiban korlátozza, a mennyiben ezt a családi jogos igény megvédése multhatatlanul követeli.

Mindezekhez hozzájárul, hogy a felsőbb bíróságaink gyakorlatában nyilvánuló jognézet is a végrendelezési jogosultság lehető kiterjesztése mellett nyilatkozott akkor, midőn az idézett törvénytörvények I. rész 7. §-a szerint a leszármazóknak és felmenőknek járó «törvényes osztályrésze» nézve azon értelmezést fogadta el, hogy a leszármazók és felmenők a törvényes osztályrészt nem természetben, hanem csak készpénzbeli egyenértékben követelhetik; továbbá, hogy a végrendelezési jogosultságnak a köteles rész intézménye által való korlátozása az osztrák polgári törvénykönyv és az országbirói értekezlet alapján már meghonosult, holott a *Code Napoleon* és a zürichi törvénykönyvnek megfelelő «portion disponible» s az ezzel kapcsolatos jogviszonyok merev újítás jellegével bírónak tünének fel; végre, hogy a köteles rész intézménye mellett a végrendelező családtagja hagyatékának sorsa iránt az adott viszonyok figyelembe vételével czélszerűbben intézkedhetik, az örökösök osztályát czélszerűbben rendezheti be s könnyebben tehet oly rendelkezést, mely szerint a hagyatéki ingatlanok egészben vagy részben a gyermekek közül az arra legérdemesebbnek vagy leghivatottabbnak s esetleg utódaiknak is tulajdonában megmaradjanak. Az utóbb jelzett körülmény annál inkább érdemel figyelmet, mert az ősiség megszüntetése, az élők közötti és halál esetre szóló végrendelezési jog érvényre emelése után nem az e részben hatálytalan régi törvényes örökösödési rend, hanem a végrendelezési jogosultság czélszerű

felhasználása s a törvény korlátai között megengedett utóörökösödési intézkedések által érhető el az, hogy egy pár nemzedéken át a vagyon a családban fentartassék.

A kifejtettekből kiindulva, a magyar örökösödési jog tervezetének vezérelve az, hogy az örökhagyót rendszerint megilleti a végrendekezési jog, feltéve, ha elérte azon kort, a melyet e végből a törvényben külön megszabni szükséges, és ha rendelkezési képességét gátló körülmények fen nem forognak. Ezen jogosultság azonban a legközelebbi családbelieket, nevezetesen a tervezet szerint az örökhagyó leszármazóit, utyját, anyját és házastársát a törvény szerint illető köteles rész által van korlátozva, a mely köteles részt a törvényjavaslat tartalmazta öröklési képtelenségi eseteken kívül a csupán a tervezetben tüzetesen felsorolt kitagadási esetekben vonhat meg a végrendekező a jogosultaktól. Érvényes végrendelet nem létezése esetére megállapítja a tervezet a törvényes örökösödés rendét, mely egyszersmind a köteles rész kiszámításának is kiindulási pontját képezi.

E szerint a tervezet az örökösödési jog két lényeges momentuma közül az egyéni rendelkezési jogot az örökhagyónak engedett, de a legközelebbi családtagok köteles részhez való igénye által korlátozott végrendekezési jogosultságban emeli érvényre, míg a családi jogos igényt egyfelől a legközelebbi családtagokat illető köteles rész megállapításában, másfelől az érvényes végrendelet nem létezése esetére meghatározott törvényes örökösödési rendben méltányolja.

A fentebbiekből kitűnván az, hogy a törvényes örökösödés a tervezetben minő szerepkört foglal el és minő jelentőséggel bír: áttérek a tervezet törvényes örökösödési rendének rövid ismertetésére.

A tervezet rendszerinti törvényes örökösödési joggal ruházza fel:

1. a rokonokat,
2. az örökhagyó házastársát.

A törvényes örökösödési joggal bíró rokonok körében a tervezet a törvényes rokonokkal egyenlőnek tekinti azon rokonokat, a kiknek rokonsági összeköttetése utólagos házasság által való törvényesítésen alapúl, valamint az anya és az anyai

rokonok közötti örökösödesre nézve az anyának házasságon kívül született gyermekét s ennek leszármazóit is. E mellett bizonyos korlátok között törvényes örökösödési jogot ad azoknak, a kiknek rokonsága kir. leirat által való törvényesítéssel vagy vélt házasságból való születésen alapul. Végre az örökbe fogadott gyermeknek és leszármazóinak, de csupán az örökbe fogadó után, a törvényes házasságból született gyermekekkel egyenlő örökösödési jogot ad.

Mellőzve a tervezet intézkedéseinek többi részét, csupán azon rendelkezést vélem itten röviden indokolandónak, mely szerint a tervezet a házasságon kívül született gyermekeket az anya és az anyai rokonok hagyatékában és viszont való örökösödés tekintetében a törvényes házasságból született gyermekekkel egyenlőnek tekinti.

A törvényhozások e részben eltérő álláspontot foglalva el, míg az osztrák polgári törvénykönyv, a porosz Landrecht, a francia Code civil és az olasz Codice civile a törvénytelen gyermeknek csupán az anya s illetve az elismerő atya hagyatékában adnak örökösödési jogot: addig a római jog nyomdokait követve, a zürichi és a szász polgári törvénykönyv, sőt a Code civil-től e részben eltérő román polgári törvénykönyv is a házasságon kívül született gyermeknek az anya és az anyai rokonok után és viszont, a törvényes házasságból született gyermekekkel egyenlő örökösödési jogot adnak.

Tervezetünk az utóbb említett törvénykönyvek álláspontját foglalja el.

A házasságnak magasztos jelentősége eléggé van méltányolva az által, ha a házasságon kívül született gyermek az anyai rokonok után való örökösödésből teljesen kizáratik s az őt elismerő atya után is csak kivételes örökösödési jogosultsággal ruháztatik fel. Az anyának a házasságon kívül született gyermek épen olyan kétségtelen vére, mint a törvényes gyermek és ha előbbinek az anya hagyatékában a törvényes gyermekkel egyenlő örökösödési jogot adunk, következetlenség nélkül az anyai rokonok után való örökösödést sem tagadhatjuk meg; mert ha az anya és házasságon kívüli gyermeke közötti vérségi összeköttetést a közöttük való kölcsönös örökösödés tekintetében a törvényes házasságon alapuló vérségi

összeköttetéssel egyenlőnek tekintjük: akkor nincs elegendő indok arra, hogy az egyszer már azonosnak elfogadott vérségi összeköttetés az anyai rokonokkal szemben nem azonosnak tekintessék. Hiszen ha az anyának szülői, nagybátyjai és nagynénjei előbb halnak el, mint az anya, akkor ezek hagyatékában nyílt az anya és utána a házasságon kívül született gyermek örökösödik; minélfogva alig indokolható, hogy ha a természet rendének ellenére az anya előbb hal meg mint szülői, nagybátyja vagy nagynénje, — az anyának házasságon kívül született gyermeke az előbbieket után való örökösödésből kizárassék.

A mi már most a tulajdonképeni örökösödési sorrendet illeti, e tekintetben két fő rendszert ismerünk, t. i. a római jogban megállapított íz — gradualis — örökösödési rendet, s a germán jogban gyökerező, az osztrák polgári törvénykönyvben következetesen keresztülvitt törzs — parentalis — örökösödési rendet.

Előbbi az örökösödési sorrendben fősúlyt a rokonságnak íz szerint való közelségére fektet; míg utóbbi az íz közelségére való tekintet nélkül a közelebbi törzstől leszármazónak adja az örökösödési igényt, mindenik törzsben a leszármazók korlátlan képviselői jogosultságát ismeri el s a hagyatékot a család elágazását nyomról nyomra szigorúan követve osztja meg.

Tervezetünk ezen két rendszer egyikét sem emeli kizárólag érvényre, hanem míg a leszármazóknak, továbbá a szülőknek és ezek leszármazóinak, végre a nagyszülőknek és ezek leszármazóinak körében, tehát azon körben, mely a közelebbi rokonságot foglalja magában, a törzs — parentalis — örökösödési rendet fogadja el: addig a távolabbi felmenők és az ezektől leszármazó oldalrokonok örökösödésénél az íz-örökösödési rendet alkalmazza.

A közel rokonság körében, a hol a családi összeköttetés mindenik láncszeme a rokonok élénk emlékezetébe van bevésve, igen helyes a törzsöröklési rend; s bizonyára senki sem fog megütközni azon, hanem igen természetesnek találandja, hogy az életben maradt egyik szülővel együttesen az elhalt másik szülő leszármazói, az örökhagyó testvérei s az örökhagyó testvérének gyermekei, tehát azok is úgy örökösödnek, a kikre

és a mint a vagyon közvetve úgy is átszállandott volna, ha az illető szülő előbb meg nem hal. Érteni és méltányolni fogja mindenki, hogy az egyik nagyszülő ki nem zárja a többi elhalt nagyszülőtől leszármazó s az örökhagyó közeli rokonsági köréhez tartozó rokonokat. Nem fog megütközni senki, ha látja, hogy az örökhagyó nagybátyjával vagy nagynénjével együtt az örökhagyó azon unokatestvérei is örökösödnek, kik valamely korábban elhalt nagybátyától vagy nagynénjétől származnak; sőt még azt is természetesnek fogja találni, hogy ha például az örökhagyónak az apai nagyszülőktől leszármazó két unokatestvére és az anyai nagyszülőktől leszármazó hat unokatestvére van, a törzsöröklési rendnek megfelelően előbbiek egyenként a hagyatéknek egy-egy negyedrészt, utóbbiak pedig ismét egyenként a hagyatéknek egy-egy tizenkettődrészt kapják. Mindez igen könnyen megérthető leszen, mert a családi leszármazásnak az illetők szemei előtt lebegő közeli elágazásai képezik azon mintát, mely az öröklési rend megállapításának alapjául szolgál, s mert ugyanazon eredmény fogott volna bekövetkezni azon nem lehetetlen esetben, ha az örökhagyót az illető felmenő ágbeli rokonok, a szülők és nagyszülők túlélték, és azután végrendelet hátrahagyása nélkül elhaltak volna.

De a további felmenők törzseinél már oly kirívó eltérések mutatkoznak, hogy itt, a hol a felmenő ágon épen úgy, mint a felmenő ágak mindenik törzsének leszármazási vonalán a rokonsági elágazás mindinkább nagyobb körre terjed ki, a törzsöröklési rend fentartása egyfelől szembeszökő aránytalanságokra, másfelől az itt már nagyon feltűnő rokonsági izkülönbség figyelembe vételével méltánytalanságra vezet és azt is eredményezi, hogy az örökség igen apró részletekre forgácsoltatik el. Az ős-szülők törzsénél például, ha az atyai ágon mind a négy ős-szülőnek vannak leszármazói, míg az anyai ágon például csak egy ős-szülőnek van egyetlen leszármazója, például egy dédunokája : akkor ez, ki az örökhagyóhoz heted-izigleni rokonságban van, kapná a hagyaték felét, míg ha az apai ágon valamelyik ős-szülőnek például négy gyermeke van : ezek, habár az örökhagyónak negyedizigleni rokonai, fejenként a hagyatéknek csak egy harminczkettődrészt örökösöd-
nének. A további felmenők, a dédek és ükök törzsénél majd-

nem hihetetlen mérvben fokozódhatik a hagyaték elforgácso-
lása és nagyobbodik az aránytalanság lehetősége. Itt már
megtörténhetik, hogy az örökhagyóval 8—10-ed ízben rokon,
ha az atyai vagy anyai ágon egyedül áll, kapja a hagyaték
felét, míg a másik ágon 6—7-ed ízigleni rokonok a hagyaték-
nak oly csekély részét kapják, a mit csak századrez törtékben
lehet kifejezni. A rokonság ezen távolabbi körében tehát cze-
lsruerübb a római jog öröklési rendének alkalmazása, mely
szerint a rokonsági törzselágazásra való tekintet nélkül azon
rokon örökösödik, a ki az örökhagyóhoz a rokonsági íz szerint
közelebb áll, az ugyanazon ízbeli rokonok pedig egyenlően
osztóznak.

A zürichi törvénykönyv intézkedéseinek alapul vétele
mellett elfogadott, de következetesebben keresztülvitt ezen
vegyes rendszer szerint tehát örökösödnek első sorban az
örökhagyó gyermekei, azok, a kiket a közönséges szójárás par
excellence örökösöknek szokott nevezni. Ezekkel együtt örökö-
södnek az elhalt, öröklésre képtelen, vagy az örökséget el nem
fogadó gyermek leszármazói. A gyermekek között fejenkenti
egyenlő osztálynak, a távolabbi leszármazók között törzsön-
kénti osztálynak van helye. Tervezetünk a törvényes örökösö-
désnél nem ad előnyt a fiúknak a leányok felett; de az örökö-
södési osztályt tárgyzó részben megállapítja az ingatlan azon
minimumát, a mely természetbeli felosztásnak tárgyát nem
képezvén, az örökösök egyike által megtartható, úgy hogy a
többiek becsérték szerint elégíttessenek ki, és e jog gyakorla-
tánál az elsőség a fiúkat, illetve a fiunokákat illeti.

A leszármazók után örökösödnek a szülők és ezek leszármazói,
azután a nagyszülők és ezeknek leszármazói, egészen
az ismert törzsöröklési rend szabályai szerint.

Azután örökösödnek a netalán létező további felmenők,
és ezek után az ős-szülöktől és ezek szülöitől a dédek és ükök-
től leszármazó oldalrokonok, kiknek örökösödésénél az íz-örök-
lési rend szabályai nyernek alkalmazást.

A dédek és üköknél távolabb álló felmenőtől leszármazó
oldalrokonok, kiknél a rokonsági összeköttetés megállapítása is
felette nehezen történhetnék meg, — törvényes örökösödési
joggal nem bírnak.

A törvényes örökösödésre hivatott rokonokkal együttesen törvényes örökösödési jog illeti a tervezet szerint az örökösök házasársát.

E részben a tervezet abból indul ki, hogy a házastársak vagyoni viszonyainak szabályozásánál a külön vagyonrendszer fog fentartatni; s mellözve a perlekedések és viszályok alapját képező özvegyi jognak fentartását, a házastársak kölcsönös örökösödési jogát, a viszonzóság figyelembe vételével s lényegben a szász polgári törvénykönyv intézkedéseit véve alapul, akként szabályozza, hogy minél távolabb áll az örökösök házasársához azon rokon, a ki a házastársal együtt örökösödik, annál nagyobb törvényes örökösödési hányad illesse a túlélő házasársat.

E szerint, ha a házastárs leszármazókkal örökösödik, annyit kap mint egy gyermek, de semmi esetre sem többet, mint a hagyatéknak egy negyedrésze. Ha a szülői törzshöz tartozó örökös van, a házastársat a hagyatéknak egy harmadrésze, ha nagyszülői törzshöz tartozó rokonnal együtt örökösödik, a hagyatéknak fele, ha még távolabbi rokon örökösödik, a hagyatéknak két harmada illeti; ha pedig örökösödésre hivatott rokon nincsen, a házastárs az egyedüli örökös.

A tervezetnek a házastársak örökösödésére vonatkozó intézkedései megfelelnek azon elveknek, a melyeket e részben a magyar jogászgyűlés annak idejében megállapított, s a rokonsági és házassági kapcsolat kellő méltatásának oly természetes következményei, hogy azokat bővebben indokolni fölöslegesnek tartom.

A rokonok és házastársak rendes örökösödésén felül a tervezet a törvénytelen gyermeknek az atya hagyatékában rendkívüli örökösödési jogot enged azon esetre, ha az atyaság az e végre rendelt születési lajstromba való szabályszerű bevezetéssel, vagy közokiratba, avagy az írásbeli magánvégrendelet alaki kellékeivel ellátott magánokiratba foglalt beismeréssel van igazolva. Ezen előfeltétel alatt is azonban a házasságon kívül született gyermeket csak akkor illeti az atya után törvényes örökösödés, ha leszármazó örökösök, örökösödésre hivatott szülő avagy házastárs nem maradt. Illetti pedig egy harmadrészbéli örökösödés, ha szülői leszármazókkal, felerészbeni

örökösödés, ha a nagyszülői törzshöz tartozó rokonokkal, és két harmadrészbeni örökösödés, ha távolabbi rokonokkal együtt örökösödik. Ha pedig örökösödésre hivatott rokon ninesen, a házasságon kívül született gyermeket, vagy gyermekeket, az egész hagyatéék illeti.

A házasságon kívül született gyermek hagyatékában az atyát viszonos örökösödési jog csak akkor illeti, ha az atyaság az e végből rendelt születési lajstromba való szabályszerű beiktatással van igazolva. Ezenkívül ugyanazon atya által elismert házasságon kívüli testvérek is örökösödési joggal bírnak egymás után, de ezen felül a házasságon kívül született gyermek az atyai rokon hagyatékában és viszont örökösödési joggal nem bírnak.

A tervezetnek a fentebbiekben ismertetett törvényes örökösödési rendje mellőzi az ági örökösödés fentartását.

E részben a kellően kifejtett és ismert indokokat ismételve felsorolni fölöslegesnek tartom; csupán azt jegyzem meg, hogy az ági örökösödés, mint a hűbárszerű ősiségi intézmény folyománya, ellenkezik a szabad tulajdon eszméjéből kiinduló családi törvényes örökösödés azon vezéreszméjével, mely szerint a nem végrendelkező örökhagyó után az örökösödők, a kit az örökhagyóhoz legközelebbi rokoni kapcsolat fűzött össze; és hogy az ági örökösödési rend, a mellett, hogy az örökösök közötti bonyodalmas perek folytatását majdnem kikerülhetlenné teszi, a legkisebb mértékben sem képes biztosítani azt, a mit némelyek tőle várnak, hogy t. i. a vagyonnak a családban való megmaradását eredményezze.

Mindamellett a tervezet az ági örökösödés híveinek kíván némi concessiót engedni az által, hogy az ági örökösödést a közös szülő után a törvényes örökösödés rendje szerint együtt örökösödő osztályos testvérekre korlátozva fentartja s egy külön fejezetben — mely esetleg kihagyható a nélkül, hogy az egésznek összhangját érintené — részletesen szabályozza akként, hogy azon osztályos testvéreket, a kik közös szüleik után törvényes örökösödés rendje szerint együtt örökösödtek, ha közülök egy vagy többen leszármazó örökös és végrendelet nélkül haltak el, az előbbi közös örökösödésből reájuk hárult örökösödési rész erejéig egymás között törvényes örökösödési

jog illeti, a mely örökösödési részt rendszerint készpénzbeli értékben követelhetik.

Megengedem, hogy ezen concessió ellen, melyet én úgy tekintek, mint azon véghatárt, a melyen túl menni nem lehet, — lehetnek aggályok; de annyi kélségtelen, hogy az ági örökösödés ezen szűk korlátok közé szorítva sem szembeszökő igazságtalanságot nem credményez, mert csupán a testvéreknek, s illetve a testvérek leszármazóinak ad előjogot a másik szülő, illetve az ettől leszármazó féltestvérek ellenében; sem az örökösödési kérdések szabályozásánál nagyobb mérvű bonyodalmakat nem okoz, mert az, hogy a közvetlen megelőző törvényes örökösödés során az osztályos testvérek minő értékben örökösödtek, könnyen constatalható.

Vajon az ági örökösödésnek ezen szűk korlátok között való fentartását elfogadhatónak fogják-e találni azok, a kik a törvényes örökösödés helyes alapját a vagyon eredetére való tekintet nélkül a családi kötelékben találják fel, s vajon az ági örökösödés híveinek ellentáborra meg fog-e elégedni azon concessióval, mely mindenestre ajánlatosabb, mint a *code civil* 747. §-ának azonos jogtörténelmi méltatáson alapuló azon rendelkezése, mely szerint a felmenők a leszármazóiknak ajándékozott tárgyakat kizárólag öröklik, ha utóbbiak leszármazók hátrahagyása nélkül halnak el, a felett én természetesen ítéletet nem mondhatok.

De erős meggyőződésem, hogy az ági örökösödést a fent jelzett határon túl terjesztve fentartani az igazság és czélszerűség követelményeivel egyiránt ellenkezik, és az örökösödési kérdésekben a legnagyobb bonyodalmakat szüli; hosszadalmas pereknek képezi kiapadhatatlan forrását, a nélkül, hogy a vagyonnak a családban való megmaradását a legtávolabbról is biztosítaná.

Ezen áranlat ellen, mely az ősiség rendszerével szerves összefüggésben volt ági örökösödést az ősiség nélkül mereven fentartani kívánja, kötelességünk síkra szállani.

Reá kell mutatnunk, hogy midőn az ősiség 1351-től 1848-ig, tehát csaknem öt évszázadon át, teljes merevségben fenállott, midőn az ősi vagyonról végrendelkezni épen nem lehetett, s az élők közötti rendelkezési jog is felette meg volt

szorítva, s midőn a nemesi vagyonokban rendszerint fiági örökösödésnek volt helye: akkor a történelem megezáfolhatatlan adatainak tanúsítása szerint mindezen törvényes intézkedések együttesen sem voltak képesek azt eredményezni, hogy családaink a vagyoni elpusztulástól megóvassanak.

Hangoztatnunk kell, hogy az ősiség fénykorában elismerték és törvénybe iktatták őseink, miszerint az ősiség nem képes megmenteni a családokat, midőn az 1687-iki IX. törvény-cikkben «ad avertandam Magnatorum et Procerum Regni ruinam, refranandamque licentiosam attentari solitam bonorum abalienationem et prodigalitatem» a hitbizományi intézményt meghonosították és ezt az 1723-ik évi 50-ik tcz. által a nemesekre is kiterjesztendőnek találták.

A mindennapi élet tapasztalati adataival kell kimutatnunk, hogy az élők közötti szabad rendelkezés és a végrendelezési szabadság mellett jelenben érvényben levő jogunk ági örökösödését családmentő eszköznek csak az elfogultság tekintheti.

Hangoztatnunk kell minduntalan, hangoztatnunk a meggyőződés hevével, hogy az ági örökösödés jogtörténelmi fejlődésünknek oly maradványa, melyet az ősiség eltörlése után fentartani nem lehet, s hogy az ősiség eltörlése után az egyéni tulajdonnak csak azon törvényes örökösödési rend felel meg, mely az örökhagyótól, mint családi központtól kiindulva, azt tekinti örökösnek, a ki az örökhagyóhoz, nem pedig a gyakran nehezen kipuható első szerzőhöz áll legközelebb; hogy a törvényes örökösödés alapja a családi kapcsolat bensősége és nem a vagyon leszármazása.

A haza bölese, Deák Ferencz, az 1834-ik évi június hó 25-en tartott kerületi ülésben, és az országbirói tanácskozmánynak 1861-ik évi február 23-iki ülésében a törvényes örökösödés alapjáról következőn nyilatkozott:

«Az örökösödés természeti szabály, mely a szeretet ideáján épül, s oly fokkonként száll, a mint fölteni lehet, hogy a megholt személy ezt amannál inkább szerette, például gyermekét testvérei előtt.»

«Természetes, hogy az apa után örököl a gyermek, azért, mert a szeretet kötelességénél fogva ez áll legközelebb hozzá,

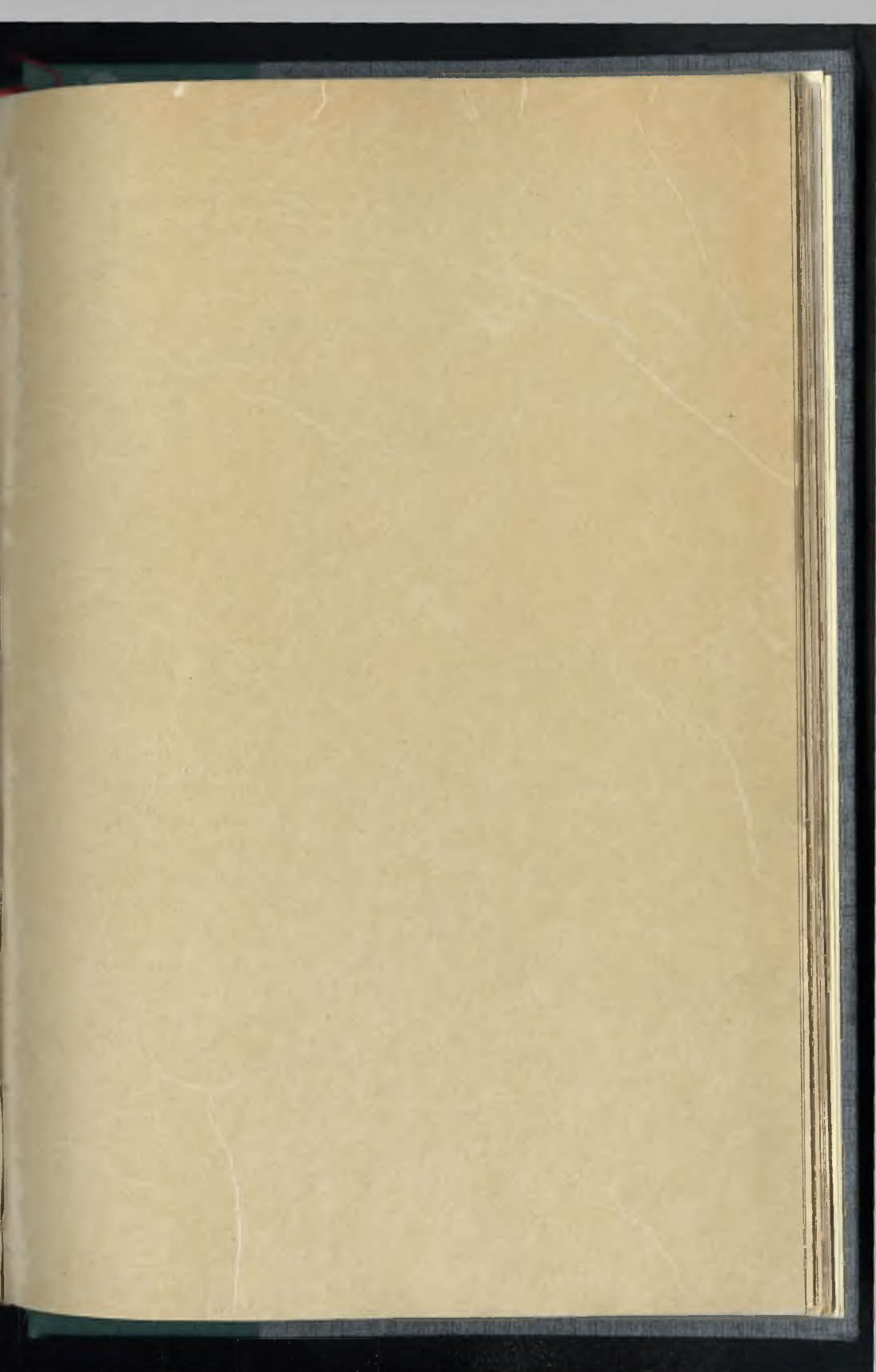
viszont a gyermek után örököl az atya, s annak nem létében az oldalági rokonok, mert ezek is *a szeretet kötelékénél fogva közelebb állanak hozzá, mint más idegenek, mert propinguitas sanguinis van közöttök.*»

Kövessük e részben is azon irányt, a melyet a haza bölcese ily szépen, helyesen és *világosan* kijelölt.

Befejeztem. Köszönöm szives türelmüket.

Ha sikerült előadásommal a fontos ügy iránt való komoly érdeklődést fokozni : csekély fáradságom bőségesen lesz jutalmazva.

DE BALS...

A Magyar Jogászegylet kiadásában megjelentek és PFEIFFER FERDINAND könyvkereskedésében (szervita-tér) kaphatók:

Értekezések.

Igazságszolgáltatásunk és közigazgatásunk reformja. Az államhatalomnak megosztása szempontjából. Irta: *Dr. Dell'Adami Rezső.*

A francia ügyvédség. Irta: *Dr. Nagy Dezső.*

Az életbiztosítás lényege és jogi természete. Irta: *Dr. Neumann Ármán,*

A 12 éven alóli életkor és a büntetőjogi beszámítás. Irta: *Beksicz Gusztáv.*

A vasuti jog jelenlegi érvényében, különös tekintettel a nemzetközi vasuti árufuvarozási jog iránt Bernben két ízben folytatott tárgyalásokra. Irta: *Dr. Herich Károly.*

Külföldi törvények magyar fordításban.

Német, osztrák és francia uszora-törvények Függelékül: a magyar törvényjavaslat az uszoráról és a káros hitelügyletekről.

A Magyar Jogászegylet igazgató választmányának tagjai:

Elnök: *Csemegi Károly*, curiai tanácselnök; alelnökök: *Manólovics Emil*, curiai bíró, *Dr. Környey Ede*, ügyvéd; titkárok: *Dr. Dell'Adami Rezső*, ügyvéd, *Dr. Fayer László*, ügyvéd; ügyész: *Dr. Siegmund Vilmos*, a budapesti ügyvédi kamara titkára; pénztárnok: *Dr. Szivák Imre*, ügyvéd; könyvtárnok: *Dr. Tarnay János*, ügyvéd; választmányi tagok: *Dr. Beck Hugo*, ügyvéd, *Czorda Bódog*, curiai bíró, *Daruvíry Alajos*, curiai tanácselnök, *Dr. Herczegh Mihály*, egyetemi tanár, *Dr. Győry Elek*, a budapesti ügyvédi kamara ügyésze és orsz. képviselő, *Dr. Herich Károly*, miniszteri osztálytanácsos, *Hodossy Imre*, a budapesti ügyvédi kamara elnöke és orsz. képviselő, *Perczel Béla*, curiai alelnök, *Szentgyörgyi Imre*, curiai bíró, *Dr. Telcszky István*, ügyvéd, *Tóth Elek*, kir. táblai tanácselnök, *Dr. Vécsey Tamás*, a budapesti egyetem jogi karának dekánya.

Kivonat a «Magyar Jogászegylet» alapszabályaiból:

3. §. Az egyletnek alapító, rendes, levelező és tiszteletbeli tagjai vannak. A rendes és levelező tagok belépése egy évi időszakra történik; a tagok névsorába való beiratkozás hallgatag megújítottnak tekintetik mindaddig, míg az illető tag nem tudatja kilépését az igazgató választmánnyal. Budapesti lakos csak rendes tag lehet.
7. §. A rendes tagok tagsági díja 5 frt; a levelező tagoké 3 frt. A rendes és levelező tagok 2 frt belépti díjat fizetnek. A mely tag egyszer-mindenkorra 200 frt alapítványi tőkét ajándékoz az egyletnek, alapító taggá lesz.

Az aláírási ívek és a tagsági díjak az egylet pénztárnokához (*Dr. Szivák Imre*, I. IV. zsbárus-utca 1. sz.) vagy a titkárok egyikéhez (*Dr. Dell'Adami Rezső*, I. IV. Dorottya-utca, Wurm-udvar; *Dr. Fayer László*, I. V. Nádor-utca 13. sz.) küldendők.

